

STATE POLICY FOR DEVELOPMENT OF PERSONAL DEVELOPMENT SUPPORT CENTERS AS INSTITUTIONS IN THE SYSTEM OF PRESCHOOL AND SCHOOL EDUCATION

Abstract: Since 1989, the major changes in the country's public political life are in a period of denial, search, validation and proof, a period when out-of-school pedagogical institutions managed to find their way and impose their vision and authority. This is a diagnostic procedure that aims to present the characteristics and development of the country centers according to the legal framework.

Author information:

Plamena Nedelcheva

PhD student

at Konstantin Preslavsky – University of Shumen

✉ plamena_nedelcheva13@abv.bg

🌐 Bulgaria

Keywords:

Education, funding, Centers for Support for Personal Development, interest activities, education plan, programs, report.

Интегрирането на България в Европейския съюз предопредели изключително голямата актуалност и неизмеримо значение на разнообразните средства, методи и форми на извънкласните и извънучилищни дейности за формирането и възприемането на европейската ценностна система от подрастващото поколение. Истинската културна функция на съвременните глобални средства за масова комуникация се изразява в усвояването на голямото богатство и разнообразие на културните ценности и традиции извън национални граници. В това отношение както семейството, така и училището нямат необходимата готовност да подпомогнат учениците в тяхното правилно ориентиране. Това по-конкретно подсказва за неизползваните възможности на извънкласните и извънучилищни форми на възпитателна дейност, чрез които да се разширят знанията на учениците и да се стимулира формирането на техните нравствени и естетически черти и качества като бъдещи субекти на глобализирането на човешките взаимоотношения. Вярно е, че масовата култура предлага някои образци и модели, които са свързани с посланието, че единствената ценност в живота е да имаш повече предмети за потребление или да живееш богато, но съвременната личност сама определя кое да вземе, или кое да отхвърли от нея, съобразно нейните потребности, а потребностите се формират. “Мотивите, които движат хората в стремежа им за повишаване на образователното им равнище, са разнообразни. Основен мотив вече е стремежът към подобряване на социалния статус и към развитие на личността. Образованието се разглежда в съвременния свят не само като престижност, но и като средство за преживяване”[Вацов, Св., с.5, 37, 38 и 39].

Големите промени в целия общественно-политически живот в страната след 1989г. бяха период на отричане, търсене, утвърждаване, доказване, период през който извънучилищните педагогически институции успяха да намерят своя облик, да наложат своя визия и авторитет в града и страната. Изградените в България през 1990 година Центрове за работа с деца, Обединени детски комплекси и Ученически спортни школи наследиха един богат опит от предишните поколения, взеха всичко ценно от него, адаптираха го в условията на промяната и днес имат самочувствието да заявяват, защитават и утвърждават позицията си. Непосредствено след демократичните промени тези структури се запазиха в образованието като обслужващи звена в системата на просветата. В някои от тях имаше и сътресения и прекъсване на дейността,

но по-късно тя беше възстановена. За съжаление един от тези примери е ОДК - Нови пазар, прекъснал дейност през 2000 година и отново продължил през 2002 година. В тази област напълно са закрити ЦРД във град Велики Преслав и ЦРД в град Смядово, които не продължиха дейността си по финансови причини.

Следващите промени настъпиха в началото на новия век, когато Центровете за работа с деца /ЦРД/, Обединените детски комплекси /ОДК/и Ученическите спортни школи /УСШ/, вече се наричаха извънучилищни педагогически учреждения в системата на просветата до приемането на новия Закон за предучилищното и училищното образование през 2016 година.

Наред с тази необходимост идва и желанието на личността да се насочи там, където може да се развива, да се занимава с това, което ѝ доставя удоволствие. Това може да стане в свободното от учене време и в институцията, предлагаща занимания по интереси, каквато е Общинския детски комплекс в град Нови пазар. В своята най-нова история ОДК се утвърди като престижна школа за откриване и развитие на талантите и дарованията на новопазарските деца и грижата към тях за бъдещата им реализация.

Дейността на ОДК не е самоцелна, тя е неразделна част от образованието, което се урежда със закон и подзаконовни нормативни актове, задължителни за институциите в образованието. Най-важният приоритет в работата на ОДК е осъществяването на пълноценен образователно-възпитателен процес в клубовете, школите, съставите. Опитът е доказал, че успехи може да има там, където има съчетаване на традиции, постоянство, новаторство, мобилност, надграждане, творчество. В годините на прехода се правиха много опити за промяна на Закона за народната просвета, който вече не отговаряше напълно на настъпилите промени в обществото и по-конкретно в образованието.

На 01.08.2016г., влезе в сила новия Закон за предучилищно и училищно образование, който урежда промените в обществените отношения, които са свързани, както с осигуряване на правото на образование, така и с устройството, функциите, организацията, управлението и финансирането на тази система. Съгласно Закона, системата на предучилищното и училищното образование включва участниците в образователния процес и институциите, както и отношенията и връзките между тях за постигане целите на образованието. Участниците в образователния процес са децата, учениците, учителите, директорите и другите педагогически специалисти, както и родителите. Институциите в системата на предучилищното и училищното образование са детските градини, училищата, центровете за подкрепа за личностно развитие /ОДК, ЦРД, УСШ, ЦРД, Астрономически обсерватории/ и специализираните обслужващи звена. Те задължително си партнират с общините и с други заинтересовани страни.

Образованието като процес включва обучение, възпитание и социализация и е национален приоритет. Единната държавна образователна политика осигурява правото на предучилищно и училищно образование и на ориентираност към интересите на детето и ученика за създаване на мотивация за учене и занимания по интереси. За това е необходимо да има ангажираност на държавата, общините и юридическите лица с нестопанска цел, работодателите, родителите и други заинтересовани страни и диалог между тях по въпросите на образованието. Съвременното образование изисква иновативност и ефективност в педагогическите практики и в организацията на образователния процес, въз основа на научна обосновааност и прогнозиране на резултатите от иновациите.

Основните цели, залегнали в раздел 3 на ЗПУО са и основни цели в дейността на Центровете за подкрепа за личностно развитие. Това са:

1. Интелектуално, емоционално, социално, духовно-нравствено и физическо развитие и подкрепа на всяко дете и на всеки ученик в съответствие с възрастта, потребностите, способностите и интересите му;
2. Съхраняване и утвърждаване на българската национална идентичност;
3. Придобиване на компетентности, необходими за успешна личностна и професионална реализация и активен граждански живот в съвременните общности;
4. Придобиване на компетентности за прилагане на принципите за устойчиво развитие;

5. Ранно откриване на заложбите и способностите на всяко дете и ученик и насърчаване на развитието и реализацията им;
6. Формиране на устойчиви нагласи и мотивация за учене през целия живот;
7. Придобиване на компетентности за разбиране и прилагане на принципите на демокрацията и правовата държава, на човешките права и свободи, на активното и отговорното гражданско участие;
8. Формиране на толерантност и уважение към етническата, националната, културната, езиковата и религиозната идентичност на всеки гражданин;
9. Формиране на толерантност и уважение към правата на децата, учениците и хората с увреждания;
10. Познаване на националните, европейските и световните културни ценности и традиции;
11. Придобиване на компетентности за разбиране на глобални процеси, тенденции и техните взаимовръзки;
12. Придобиване на компетентности за разбиране и прилагане на принципите, правилата, отговорностите и правата, които произтичат от членството в Европейския съюз [Закон за предучилищно и училищно образование, с. 1-3].

Дейността на Центровете за подкрепа за личностно развитие е уредена чрез Наредбата за приобщаващото образование, приета с ПМС № 232 от 20.10.2017 г., която урежда обществените отношения, свързани с осигуряването на приобщаващото образование на децата и учениците в системата на предучилищното и училищното образование, както и дейността на институциите в тази система за предоставяне на подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

Според горепосочената Наредба приобщаващото образование е процес на осъзнаване, приемане и подкрепа на индивидуалността на всяко дете или ученик и на разнообразието от потребности на всички деца и ученици чрез активиране и включване на ресурси, насочени към премахване на пречките пред ученето и научаването и към създаване на възможности за развитие и участие на децата и учениците във всички аспекти на живота на общността. На децата и учениците в системата на предучилищното и училищното образование се предоставя обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие, която осигурява подходяща физическа, психологическа и социална среда за развитие на способностите и уменията им. Подкрепата за личностното развитие се прилага в съответствие с индивидуалните образователни потребности на всяко дете и на всеки ученик. Общата подкрепа за личностно развитие се предоставя от учителите и от други педагогически специалисти в детската градина, училището или в центъра за подкрепа за личностно развитие.

В Центровете за подкрепа за личностно развитие се осигурява само обща подкрепа за личностното развитие на децата и учениците. Общата подкрепа може да включва:

1. Занимания по интереси за развитие на интересите, способностите и компетентностите на децата и учениците в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта и изяви по интереси;
2. Кариерно ориентиране на учениците;
3. Педагогическа и психологическа подкрепа, включително дейности за превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение;
4. Грижа за здравето;
5. Осигуряване на общежитие;
6. Поощряване с морални и материални награди;
7. Ранно оценяване на потребностите и превенция на обучителните затруднения;
8. Логопедична работа;
9. Екипна работа между учителите и другите педагогически специалисти.

В Центровете за подкрепа за личностно развитие в България се работи по ал.1 т.1 от Наредбата за приобщаващо образование, а в част от ЦПЛР се реализират дейности по т.2 – кариерно ориентиране на учениците, по т.3 - педагогическа и психологическа подкрепа и по т.8 - логопедична работа. За всяка от тези дейности се отпускат допълнителни средства от МОН или от съответната община. Като пример мога да посоча ЦПЛР – ОДК гр. Шумен, където от учебната

2017/2018 година се предлага психологическа и логопедична подкрепа (в детските градини), финансирана от община Шумен и кариерно консултиране и ориентиране за учениците, с отпуснати средства от МОН.

Дейностите по осъществяване на обща подкрепа в Центровете за подкрепа за личностно развитие се организират в учебни години. Учебната година започва на 1 октомври и е с продължителност 12 месеца. Образователно-възпитателната работа се провежда в съответствие с графика за учебното време и ваканциите, утвърден със заповед на министъра на образованието и науката.

Дейностите за занимания по интереси в центровете се осъществяват въз основа на план за обучение, съгласно рамкови изисквания за разработването му по образец. Планът за обучение се утвърждава от директора на Центъра за подкрепа за личностно развитие и задължително се отразява в НЕИСПУО заедно със Списък – образец № 3, според изискванията на информационната система на МОН. Списък – образец № 3 се изготвя само от ЦПЛР и се подписва от община, РУО и МОН.

Планът за обучение разпределя времето за обучение по следните области: „Науки и технологии“, „Изкуства“ и „Спорт“ и съдържа:

1. Брой на седмиците за обучение;
2. Наименованията на областите и на профилите, по които се формират организационните педагогически форми;
3. Годишен брой часове за обучение.

Дейностите по Плана за обучение за Центровете за подкрепа за личностно развитие се провеждат, като индивидуална работа, работа в различни организационни педагогически форми и масови прояви и публични изяви.

Основна организационна - педагогическа форма е групата. Съгласно утвърдения от директора план за обучение тези педагогически форми са изградени с деца и ученици от една и съща или от различна възраст, разпределени в група/групи за обучение в зависимост от степента на подготовка на децата и учениците. Групите за обучение по ал.1 от Наредбата за приобщаващо образование за занимания по интереси могат да бъдат:

1. Постоянно действащи, в които се обучават деца и ученици през цялата учебна година съгласно план за обучение;

2. Временно действащи групи през учебната година, в които се обучават деца и ученици за участие в научни, културно-образователни и спортни изяви на общинско, областно, национално и международно равнище; заниманията може да се провеждат до 4 седмици със седмична заетост до 8 учебни часа за всяка група, като учителите ръководят до 3 групи през учебната година;

3. Временно действащи групи през ваканциите, в които се обучават деца и ученици за участие в научни, културно-образователни и спортни изяви на общинско, областно, национално и международно равнище; продължителността на заниманията за всяка група е до 2 седмици, със седмична заетост до 20 учебни часа, като учителите ръководят до 2 групи през ваканциите. През ваканциите заниманията в групи с деца и ученици се провеждат в съответствие с възможностите и ресурсите на центровете за подкрепа за личностно развитие. Дейността в групите се развива в свободното от учене време.

Групите в ЦПЛР са от типа малки групи от 10-15 или повече ученици, където се задълбочава и конкретизира работата по учебното съдържание. Индивидуална самостоятелна работа се провежда с ученици, постигнали високи резултати, като с тях се работи за развитие на талантите и заложбите им. В групите се създават условия на добър социално-психологически климат, формално и неформално общуване, нагласа за постигане на високи резултати. Всеки клуб или кръжок има кабинет за занимания, оборудван с бяла дъска за писане и другото необходимо за работата му. Един от основните пътища за повишаване културата на свободното време, по мнение на автора, е повишаване на културата в извънучилищните форми, каквито са клубните обединения. Тези форми имат неоспоримо преимущество в сравнение с индивидуално-личностните, тъй като предаването и обмяната на опит и знания между членовете на групата,

разнообразието на връзките и отношенията, които възникнат между тях, обогатяват социалния опит на индивида, способстват за проявление на неговата социална активност, разширяват обществените му функции и връзки.

Груповата дейност създава благоприятни условия за самореализация на личността на младия човек, обогатява многообразието на социалните му връзки. Непосредственото общуване, личните контакти в процеса на съвместната дейност действат като своеобразни “катализатори” на психическите свойства и качества на индивида. В процеса на съвместната дейност се извършва консолидация на групата, колектива, повишава се равнището на взаиморазбиране между членовете му, изработват се общи мнения, настроения, ценности, вкусове, идеали, осъществява се принципа на обратната връзка върху всяка личност. Изключително голямо е значението на извънучилищната дейност за взаимното им общуване на децата, което е свързано с обмяна на идеи, мисли, знания, умения, на позиции и оценки; за разкриване на същностните черти и качества на отделната личност и нейното утвърждаване; за съпреживяване на мисли, чувства и настроения; за взаимно влияние, подражаване, внушаване и т. н. Особено характерно за тази дейност е това, че формите на общуването с възпитателно-образователна, ценностно-ориентирана и развлекателна цел си взаимодействат, което оптимизира възможностите им за хармоничното формиране на личността на ученика.

Игнорирането на извънкласната и извънучилищна работа с учениците създава предпоставки за изключително опасни отклонения в тяхното поведение. Неосмисленото им свободно време се запълва с действия, които застрашават тяхното морално и естетическо личностно формиране (открита агресия в обществото, престъпност, наркомания и проституция). Напоследък тези действия придобиват голяма популярност сред учениците

Социологическите прогнози сочат категорично, че любителската дейност днес е една от най-перспективните видове групово културна дейност. Тази дейност е ориентирана към общуване главно в кръга на приятели, познати, с които посещават центрове за работа с деца и обединените детски комплекси. Учителите, работещи в ЦПЛР, познават теорията и практиката на груповата динамика, проблемите на учениците, игри на роли и т. н. Посещават и специални курсове за повишаване на квалификацията, както и самостоятелно се самообразоват.

Съдържанието на клубната дейност се определя от интересите и потребностите на децата и учениците. През изминалите близо 30 години в дейността на ЦРД, ОДК и УСШ настъпиха съществени промени по отношение на съдържанието на клубната дейност и методите на работа. Днес се прилагат освен традиционните методи: беседа, анкета, интервю, демонстрации, екскурзии, работа с произведения на изкуството и нови иновационни - метод на моделирането, ситуационен метод, дискусия, мозъчна атака, чек-лист. Съвременните условия на живот наложиха използването на тези иновационни практики, които отговарят на изискванията на обществото ни.

Целите и задачите на обучението, структурата и обемът на съдържанието на дейностите, насочени към развитие на интересите, способностите и компетентностите на децата и учениците, както и очакваните резултати се определят с програма за обучение, по която работи групата. Програмата за обучение се изготвя от учителя, който ръководи групата в съответната организационна педагогическа форма, и се утвърждава от директора на Центъра за подкрепа за личностно развитие.

Дейностите в организационните педагогически форми се осъществяват в съответствие с интересите на децата и учениците, съобразени са със свободното им време и с възрастовите им особености, в изпълнение на Плана за обучение и Правилника за устройството и дейността на Центъра за подкрепа за личностно развитие.

Организационните педагогически форми и групите в тях се съгласуват с първостепенния разпоредител с бюджет и с началника на регионалното управление на образованието и се утвърждават от директора на Центъра за подкрепа за личностно развитие. В зависимост от организационната педагогическа форма и спецификата на дейността, осъществявана в нея, се дава възможност да се провеждат до пет учебни часа в един ден.

Специфично в област „Спорт“ при учебно-тренировъчна дейност се провеждат не по-малко от два учебни часа [Наредба за приобщаващо образование, с.1,2,11,13,14 и 66].

В изработването на плана за обучение на ЦПЛР е необходимо да се спазват следните рамкови изисквания:

I. Области:

1. „Техника и технологии“.
2. „Изкуства“.
3. „Спорт“.

II. График на процеса на обучение:

Начало на учебната година – 1 октомври.

Ваканции – съгласно графика за учебното време и ваканциите, утвърдени от министъра на образованието и науката

III. Разпределение на часовете за обучение по области:

1. Област „Науки и технологии“

Профил	Постоянни групи			
	I-IV клас	V-VII клас	VIII - X клас	XI – XII клас
	Брой седмици за обучение			
	30-32	30-34	30-36	30-36
Брой часове за обучение седмично				
Природо-математически	2 - 4	2 - 6	2 - 6	2 - 6
Екология и опазване на околната среда	2 - 4	2 - 6	2 - 6	2 - 6
Приложно-технически	2 - 4	2 - 4	2 - 6	2 - 6
Селскостопански	2 - 4	2 - 4	2 - 6	2 - 6
Хуманитарно-обществен	2 - 4	2 - 4	2 - 6	2 - 6

2. Област „Изкуства“

Профил	Постоянни групи		
	I равнище	II равнище	III равнище
	Брой седмици за обучение		
	30-32	30-36	30-36
Брой часове за обучение седмично			
Литературно творчество	2 - 4	2 - 6	4 - 6
Изобразително и приложно изкуство	2 - 4	2 - 6	4 - 6
Театрално изкуство	2 - 4	2 - 6	4 - 6
Танцово изкуство	2 - 4	2 - 6	4 - 6
Музикално изкуство	2 - 4	2 - 6	4 - 6
Кино и фотоизкуство	2 - 4	2 - 6	4 - 6

3. Област „Спорт“

Профил	Постоянни групи		
	I равнище	II равнище	III равнище
	Брой седмици за обучение		
	30-32	30-36	30-36
Брой часове за обучение седмично			
Индивидуални спортове	2 - 4	4	4 - 6
Приложно-технически спортове	2 - 4	2 - 6	2 - 6
Колективни спортове	2 - 4	4	4 - 6
Отдых и туризъм	2 - 3	2 - 4	4 - 6
Игри	4	4	4 - 6
Кинезитерапия (ЛФК)	2 - 4	2 - 4	2 - 4

IV. Постоянни бележки:

1. За деца се организират дейности извън подготовката им за училище преди постъпването в първи клас в групи по профили без равнище. Продължителността на работата е 36 седмици

със седмична заетост до 3 учебни часа. Определените за тях часове се включват в норматива на учителя.

2. За колективните спортове се формират групи от близки по възраст деца и ученици.
3. Обучението по кинезитерапия (ЛФК) няма равнище. Групите се формират съобразно възрастта на децата и учениците, като зависимост от нея се определя броя на седмиците за обучение.
4. Часовете, посочени в съответните графи в раздел III, определят минимална и максимална седмична заетост за организационните педагогически форми.

За областите „Изкуство” и „Спорт” под термина „равнище” се разбира: за I равнище – начинаещи и/или новопостъпили, за II равнище – постигнали определено ниво, за III равнище – напреднали и постигнали високо ниво часа [Наредба за приобщаващо образование, с.66].

В Наредбата за приобщаващо образование, ще има промени, като се дава възможност и на училищата да провеждат занимания по интереси, а мотивът за това е, че има населени места в България, където няма ЦПЛР в близост и децата да не се лишават от занимания по интереси. За по-големите ЦПЛР в страната това, като София, Варна, Пловдив, ще бъде в голяма степен затруднение във финансов характер [Проект за изменение и допълнение на Наредба за преобщаващо образование, 2018, с.13].

За успешно реализиране на дейностите на ЦПЛР е важно прилагането на ДОС за финансиране на институциите за ЗПУО, като за целта с ПМС 219 от 05.10.2017г. е приета Наредба на МОН за финансиране на институциите. Според която средства от държавния бюджет се финансират дейностите в системата на предучилищното и училищното образование за:

1. Издръжка на процеса на възпитание и обучение на децата и учениците;
2. Подпомагане на равния достъп и подкрепа за личностно развитие;
3. Развитие на детските градини, училищата и центровете за подкрепа за личностно развитие;
4. Изпълнение на национални програми за развитие на образованието.

Освен със средства от държавния бюджет, дейностите в системата на предучилищното и училищното образование може да се финансират и със средства от бюджетите на общините, от европейски фондове и програми и от собствени приходи на институциите.

Наредбата е изменена в ДВ, бр.31 от 2018 г., и е в сила от 01.01.2018 г. Тя включва финансирането на ЦПЛР. Средствата от държавния бюджет за занимания по интереси, организирани от центровете за подкрепа за личностно развитие, с изключение на центровете по чл. 49, ал. 3 и ал.4 от ЗПУО, се предоставят въз основа на утвърдена годишна програма и норматив за изпълнението е, определен с акта по чл. 282, ал.3 от ЗПУО. Нормативът по ал. 1 се определя в годишен размер в зависимост от броя на учениците в дневна, самостоятелна, индивидуална и комбинирана форма на обучение, както и в дуална система на обучение в общината към 01 януари на съответната година по данни от НЕИСПУО и от минимален брой часове преподавателска работа за учебна година съгласно приложение №2. Със средствата по ал. 1 се финансират изцяло или частично разходите за персонал и за присъща издръжка за осъществяване на дейностите за занимания по интереси, включени в годишната програма. На основание чл.18.(1) средствата се предоставят на първостепенните разпоредители с бюджет, финансиращи центровете за подкрепа за личностно развитие по § 18, ал.1, т.1 от преходните и заключителните разпоредби на ЗПУО.

Извън средствата от държавния бюджет заниманията по интереси, организирани в центровете по чл.49, ал.1, т.1 от ЗПУО, се финансират с допълнителни средства от бюджета на първостепенния разпоредител с бюджет (Общината) или със собствени приходи на институцията.

Съгласно Наредбата за финансиране на община с един център по § 18, ал.1, т.1 от преходните и заключителните разпоредби на ЗПУО, осигуряващ дейности за занимания по интереси, се предоставят средства в размер, определен с норматива по чл.17, ал.2. За втори и следващ център по § 18, ал.1, т.1 от преходните и заключителните разпоредби на ЗПУО, финансирани от един първостепенен разпоредител с бюджет, се предоставят по 50 на сто от

размера на норматива по чл.17, ал.2. Първостепенният разпоредител с бюджет разпределя получените средства от държавния бюджет между центрoвете за подкрепа за личностно развитие, за които е получено финансиране по ал.1 и ал.2, при условия и по ред, определени от него.

Основно изискване, за да се предоставят средствата е изготвянето от ЦПЛР на Годишната програма по чл.17, ал.1 от Наредбата за финансиране, която се разработва от директора на Центъра за подкрепа за личностно развитие за календарна година и обхваща дейностите на институцията от две последователни учебни години, изпълнявани в периода от 01 януари до 31 декември на съответната година. Годишната програма се разработва в срок до 31 октомври на предходната календарна година по образец съгласно приложение №3 към чл. 20, ал. 2.

Годишната програма по приложение №3 се съгласува от първостепенния разпоредител с бюджет като се внася за утвърждаване в съответното регионално управление на образованието в срок до 1 декември на предходната календарна година. Началникът на РУО утвърждава годишната програма на Центъра за подкрепа за личностно развитие, когато отговаря на изискванията за минималния брой часове преподавателска работа за учебна година съгласно приложение №2. Регионалното управление на образованието изготвя обобщена информация за утвърдените годишни програми за центрoвете за подкрепа за личностно развитие, получаващи средства от държавния бюджет, по общини. Информацията по ал.1 се представя в Министерството на образованието и науката в срок до 20 декември на предходната година, за която се отнася. Отчитането на резултатите от изпълнението на годишните програми се извършва ежегодно от директорите на центрoвете за подкрепа за личностно развитие след приключване на календарната година с изготвен отчет по образец съгласно приложение № 4 към чл.22, ал.1 от Наредбата за финансиране.

Отчетът се съгласува от първостепенния разпоредител с бюджет и се представя за утвърждаване от началника на съответното регионално управление на образованието в срок до 20 януари на следващата година. Регионалното управление на образованието изготвя обобщен доклад за изпълнението на годишните програми на центрoвете за подкрепа за личностно развитие, получаващи средства от държавния бюджет, който се представя в Министерството на образованието и науката в срок до 31 януари на следващата година. Информация на РУО представлява цели за изпълнението на годишните програми от ЦПЛР в ответната област. Информация по общини и по институции за непроведени изяви, неусвоени средства и неизпълнен минимален брой часове преподавателска работа съгласно приложение №2 и за причините защо не са изпълнени. Копие от доклада, който съдържа изводи и предложения се изпраща на финансиращия орган в срока до 31 януари на следващата година.

Предоставяните за съответната година средства по чл.17, ал.1 се намаляват с размера на неизразходваните средства, получени от държавния бюджет през предходната година. Също така, при неизпълнение на минималния брой часове по годишната програма съгласно приложение №2 със сума, пропорционална на процента на неизпълнението спрямо минималния брой часове.

Средствата от държавния бюджет за занимания по интереси, организирани от центрoвете по чл.49, ал.4 ЗПУО, се предоставят въз основа на норматив в размер, определен с акта по чл.282, ал.3 от ЗПУО.

Общата подкрепа за личностното развитие на децата и учениците, осигурявана от центрoвете за подкрепа за личностно развитие по чл.49, ал.1, т.1 от ЗПУО, се финансира за сметка на средства от държавния бюджет също с европейски фондове и програми, както и други приходи на центрoвете за подкрепа за личностно развитие. Средствата от държавния бюджет включително и от общинския за логопедична работа, организирана от центрoве за подкрепа за личностно развитие, се предоставят въз основа на нормативи в размери, определени с акта по чл.282, ал.3 от ЗПУО. Средствата от държавния бюджет по чл.27 се предоставят на първостепенните разпоредители с бюджет, финансиращи центрoвете за подкрепа за личностно развитие по § 18, ал.1, т.1 от преходните и заключителните разпоредби на ЗПУО.

В глава 5 в Наредбата за финансиране са регламентирани средства за изпълнения за национални програми за развитие на образованието, но за голямо съжаление ЦПЛР не са

включени в тези национални програмите [Наредба за финансирането на институциите в системата на предучилищно и училищно образование, с.15].

Можем да направим сравнение за календарната 2017 и календарната 2018 година. За 2017 г. средствата от държавния бюджет по чл.17, ал.1 се предоставят въз основа на утвърдената годишна програма и норматив, определен, както следва:

Община с брой ученици в дневна форма на обучение	Размер на финансовото подпомагане за едно звено от 1 януари 2017 г. (лв.)	Размер на финансовото подпомагане за едно звено от 1 септември 2017 г. (лв.)
до 1000	24 300	26 730
от 1001 до 1500	30 300	33 330
от 1501 до 2500	40 500	44 550
от 2501 до 3500	81 000	89 100
от 3501 до 6000	121 500	133 650
от 6001 до 15 000	162 000	178 200
от 15 001 до 25 000	324 000	356 400
от 25 001 до 45 000	506 300	556 930
над 45 000	992 000	1 091 200
Национален дворец на децата	987 500	1 086 250
Логопедичен център – София	787 400	866 140
Логопедичен център – Варна	297 000	327 580

В приложение № 2 към чл. 17, ал.2 от Наредбата за финансиране се наблюдава как се изчислява минималния брой часове преподавателска работа в годишните програми за учебната година чрез брой ученици в дневна, самостоятелна, индивидуална, комбинирана форма и дуална система на обучение.

Община с брой ученици в дневна, самостоятелна и индивидуална, комбинирана форма на обучение и дуална система на обучение	Минимален брой часове преподавателска работа в годишната програма
до 1000	800
от 1001 до 2500	1000
от 2501 до 3500	1340
от 3501 до 6000	2670
от 6001 до 15 000	4000
от 15 001 до 25 000	5340
от 25 001 до 45 000	10 670
от 25 001 до 45 000	16 670
над 45 000	28 000

Нормативи за изпълнението на годишните програми за занимания по интереси или за логопедична работа, организирани от центровете за подкрепа за личностно развитие за 2019г. са в размер на:

Община с брой ученици в дневна форма на обучение	Размер на норматив за 2019 г. (лв.)
до 1000	32 080
от 1001 до 1500	40 000
от 1501 до 2500	53 460
от 2501 до 3500	106 920
от 3501 до 6000	160 380
от 6001 до 15 000	213 840
от 15 001 до 25 000	427 680
от 25 001 до 45 000	668 320
над 45 000	1 309 440
Национален дворец на децата	1 325 600
Логопедичен център – София	1 091 300
Логопедичен център – Варна	327 580

Видно е от двете таблици, че средствата за по-малките общини в частност гр. Нови пазар с ученици до 2500 средствата са увеличени от 44 550 на 53 460. В по-голяма община, като Шумен от 6001 до 15000 ученици, средствата са увеличени от 178200 на 213840. По време на Националните съвещания на директорите на ЦПЛР в страната от години се поставя въпроса, че ножицата е много широко отворена. Община, която има 6002 ученици, получава средства, колкото община с 15000 ученици. Разликата е повече от два пъти, а средствата са еднакви и това поражда нагласи за несправедливо разпределение на средствата [Проект за изменение и допълнение на Решение № 277 на Министерския съвет от 2018г. за приемане на стандарти за делегираните от държавата дейности с натурални и стойностни показатели през 2019г, 2018, с.13].

В приложение № 7 към чл. 53 [Наредбата за финансирането на институциите в системата на предучилищно и училищно образование, с. 55], в таблицата за определяне броя на учениците и на децата в паралелките и в групите на училищата и детските градини в № по ред 8 в норматива за децата, които се обучават в ЦПЛР, е описано следното:

№ по ред	Училища, детски градини и центрове за подкрепа за личностно развитие	Показател	Норматив за броя на учениците и на децата в паралелката/група	
			минимален	минимален
VIII.	Групи за допълнителна подготовка във факултативните учебни часове в училищата и групите в централните за подкрепа за личностно развитие, в които се организират дейности по интереси			
1.	Допълнителна подготовка	група	13	
2.	Група по.....	група	13	
3.	Музикални състави:			
3.1.	Струнен оркестър, духов (фанфарен) оркестър, хор за народно пеене, хор за школувано пеене, камерен хор, ансамбъл, вокална група	група	12	
3.2.	Акордеонен оркестър, оркестър от народни инструменти, група за автентичен фолклор	група	6	
3.3.	Състав по камерна музика	група	3	6
4.	Танцови състави - народни, класически, модерни и спортни танци	група	12	
5.	Театрален състав	група	13	
6.	Спортни групи по видове спорт:			
6.1.	Колективни спортове	група	15	
6.2.	Индивидуални спортове	група	12	
6.3.	Групи за лечебна физкултура, туризъм	група	13	

Трябва да направя едно пояснение - държавно делегираната дейност е насочена и осигурява само възнаграденията на педагогическите специалисти, като при недостиг ЦПЛР се дофинансира от съответната община. Издръжката и средствата за непедагогическия персонал се осигуряват от първостепенния разпоредител с бюджетни кредити – общината.

От направеното от мен проучване сред колегите-директори констатирах, че в различните общини подходът е различен. Например в следните общини: Сливен, Нови пазар, Кубрат, Смолян, Стражица, Търговище не се дофинансират. Разходите за поддръжка и издръжка на материално-техническата база и за изявиите на групите и съставите, както и за състезания, са за сметка на ЦПЛР от държавно делегираната дейност.

Малко са общините, за които средствата са достатъчни за реализиране на качествено образователно-възпитателен процес и не се налага да бъдат дофинансирани от съответната община. За пример мога да дам ЦПЛР-ОДК гр.Варна, на който община Варна е делегирала целия бюджет, който досега беше напълно достатъчен за дейността им, но за 2018 година ще има финансови затруднение. Причината е направеното допълнение към Наредбата за приобщаващото

образование, която дава възможност общините да предоставят финансови средства и на училищата за дейности по интереси.

Децата в страната са едни и същи и навсякъде трябва да им се осигурява необходимата финансова подкрепа, за да могат колегите да реализират държавната политика за приобщаващо образование и да осигуряват обща подкрепа на децата и учениците, обхванати в организационно – педагогическите форми на ЦПЛР.

References:

1. Vatsov, Svetlozar. Marketingovo upravlenie na obrazovaniето. Universitetsko izdatelstvo "Епископ Константин Преславски", Shumen, 2008g.
2. Закон за preduchilishtno i uchilishtno obrazovanie, <https://www.mon.bg/bg/57>
3. Naredba za priobshtavashto obrazovane, <https://www.mon.bg/bg/59>
4. Naredba za finansiraneto na institutsiite v sistemata na preduchilishtno i uchilishtno obrazovanie, <https://www.mon.bg/bg/59>
5. Proekt za izmenenie i dopalnenie na Naredba za preobshtavashto obrazovanie, <https://www.mon.bg/bg/100164>
6. Proekt za izmenenie i dopalnenie na Reshenie № 277 na Ministerskia savet ot 2018g. za priemane na standarti za delegiranite ot darzhavata deynosti s naturalni i stoynostni pokazateli prez 2019g., <https://www.mon.bg/bg/58>